
3. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ. СУДОУСТРІЙ. ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

DOI:10.35774/app2024.03.056
УДК: 347.78

Аліна Ділігул,
к. ю. н., доцент кафедри цивільного
права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6520-247X>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ: ЗАПОЗИЧЕННЯ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

*Стаття присвячена аналізу правового регулювання авторського права в Україні та можливостям за-
позичення досвіду європейських країн у цій сфері. Розглянуто основні аспекти авторського права в Україні,
зокрема права автора на винагороду за використання його твору, права на відтворення, поширення та інші.
Проведено порівняльний аналіз з досвідом країн Європи щодо захисту авторських прав. Висвітлено можливос-
ті впровадження найкращих практик європейських країн у законодавство України з метою підвищення ефек-
тивності захисту авторських прав та стимулювання креативності творців. У статті також розглянуто
основні проблеми, що існують у сфері авторського права в Україні, такі як недостатня ефективність право-
вого захисту, недоліки у законодавстві та виконавчій практиці. Зазначено, що деякі європейські країни мають
більш розвинену систему захисту авторських прав, що може бути взірцем для України у вдосконаленні свого
законодавства.*

*Досліджено також можливості узгодження українського законодавства з європейськими стандар-
тами у сфері авторського права, зокрема шляхом гармонізації законодавства з міжнародними конвенціями
та директивами Європейського Союзу. Автор робить висновок про необхідність активної взаємодії та обмі-
ну досвідом між Україною та європейськими країнами у сфері правового регулювання авторського права для*

© Аліна Ділігул, 2024

досягнення високих стандартів захисту авторських прав та стимулювання розвитку культурної та творчої індустрії.

Ключові слова: авторське право, правове регулювання, Україна, Європейський Союз, захист авторських прав, законодавство, європейський досвід, гармонізація, культурна індустрія, творчість.

Dililyl A.

Legal regulation of copyright in Ukraine: borrowing from the experience of European countries

The article is devoted to the analysis of the legal regulation of copyright in Ukraine and the possibilities of borrowing the experience of European countries in this field. The main aspects of copyright in Ukraine are considered, in particular, the author's right to remuneration for the use of his work, the right to reproduction, distribution, and others. A comparative analysis with the experience of European countries regarding the protection of copyright was carried out. The possibility of introducing the best practices of European countries into the legislation of Ukraine with the aim of increasing the effectiveness of copyright protection and stimulating the creativity of creators is highlighted. The article also examines the main problems existing in the field of copyright in Ukraine, such as insufficient effectiveness of legal protection, shortcomings in legislation and executive practice. It is noted that some European countries have a more developed copyright protection system, which can be a model for Ukraine in improving its legislation.

The possibility of harmonizing Ukrainian legislation with European standards in the field of copyright, in particular by harmonizing legislation with international conventions and directives of the European Union, was also explored. The author concludes that there is a need for active interaction and exchange of experience between Ukraine and European countries in the field of legal regulation of copyright in order to achieve high standards of copyright protection and to stimulate the development of the cultural and creative industry.

Adopting the experience of European countries may be a useful direction for further development of Ukrainian copyright regulation. This could include harmonisation of legislation, strengthening of legal protection, improvement of enforcement practices, development of infrastructure for rights protection, and stimulation of innovation and creativity. In general, the implementation of best practices from European countries can help to improve the effectiveness of copyright protection and stimulate creativity in Ukraine.

Keywords: copyright, legal regulation, Ukraine, European Union, copyright protection, legislation, European experience, harmonization, cultural industry, creativity.

Україна постійно адаптує своє законодавство з авторського права до європейських стандартів, зокрема в контексті європейської інтеграції. Важливо враховувати, що авторське право є складним і динамічно змінюваним галуззю права, тому регулярне оновлення законодавства є необхідним для відповідності сучасним вимогам та тенденціям.

Україна, як і більшість європейських країн, використовує ряд загальних принципів авторського права, таких як принцип територіальності, принцип недопустимості копіювання без дозволу автора (принцип ексклюзивності), принцип неможливості охорони ідей або принцип свободи використання об'єктів авторського права після закінчення терміну їхньої охорони. Також українське законодавство враховує ряд особливостей, які характерні для країн Європейського Союзу, зокрема розширення сфери суміжних прав (права виконавців, виробників фонограм, відеозаписів та мовлення), а також використання об'єктів авторського права в цифровому середовищі. Україна також активно співпрацює з європейськими країнами у сфері авторського права через участь у різних міжнародних проектах та програмах, обмін досвідом та експертизою у цій галузі.

Згідно з Цивільним кодексом України та Конституцією України, створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів творчої діяльності є підставою для виникнення цивільних прав та обов'язків [1; 2]. Громадянам гарантується свобода творчості та захист інтелектуальної власності, зокрема їхніх авторських прав. Заборона використання або поширення результатів інтелектуальної діяльності громадянина без його згоди, за винятками, встановленими законом, є важливим принципом захисту інтелектуальної власності. Порушення права інтелектуальної власності, включаючи невизнання цього права чи посягання на нього, може тягнути за собою відповідальність, встановлену законодавством.

Авторське право – це галузь права, яка регулює відносини, пов'язані з правами творців на їхні твори інтелектуальної праці. Вона визначає права і обов'язки авторів щодо їхніх творів і визнається важливою для заохочення творчості та інновацій. Авторське право надає авторам право контролювати використання їхніх творів, включаючи право на відтворення, поширення, публічне виконання, переклад, адаптацію та інші види використання. Законодавство про авторське право визначає також права та обов'язки інших

суб'єктів, які можуть бути власниками прав на твір, наприклад, випускники (для деяких видів творів), виконавці (для виконавських виконань), виробники фонограм (для звукозаписів) та інші [3, с. 6–10].

Авторське право має свої моральні і матеріальні аспекти. Моральне право визнає автора як творця і надає йому право на авторство і визнання його авторства. Матеріальне право включає в себе права на використання твору з метою одержання матеріальної вигоди. Авторське право діє на підставі міжнародних угод та національного законодавства кожної країни, яке може мати власні особливості та вимоги.

Основні аспекти авторського права в Україні включають: закон захищає твори науки, літератури та мистецтва, які виражені у будь-якій формі (письмовій, усній, візуальній, музичній, скульптурній тощо), а також програми для ЕОМ та бази даних. Автори мають ексклюзивні права на використання своїх творів, включаючи право на відтворення, поширення, публічне виконання, переклад, адаптацію та інші види використання. Авторські права діють протягом життя автора та ще 70 років після його смерті. Для співавторів та анонімних творів термін може бути інший. Автори мають право на авторство та визнання їхнього ім'я при використанні їхніх творів. Це право не підлягає передачі або відмові. Автори мають право на винагороду за використання їхніх творів. Це право може передаватися іншим особам за договором. За порушення авторських прав особа може бути притягнута до відповідальності та зобов'язана відшкодувати збитки автору. Ці аспекти становлять основу авторського права в Україні, яке сприяє заохоченню творчості та забезпеченню захисту інтелектуальної власності [4, с. 42–45].

Для впровадження найкращих практик з європейських країн у законодавство України щодо захисту авторських прав та стимулювання креативності творців можна врахувати такі можливості: врахування та адаптація до європейських стандартів та практик, що сприяє узгодженню законодавства України з міжнародними стандартами авторського права, такими як Бернська конвенція; вдосконалення механізмів захисту авторських прав та посилення відповідальності за їхнє порушення.

Розробка програм та заходів, що сприяють створенню нових творів та інновацій у сфері інтелектуальної власності. Підвищення рівня обізнаності громадян щодо авторських прав та їхньої важливості для суспільства. Стимулювання та підтримка творчих індустрій та культурно-креативного сектору, що сприяє розвитку та використанню нових творів [8]. Ці практики можуть бути впроваджені через внесення відповідних змін до законодавства та розроблення програм та заходів, спрямованих на підвищення ефективності захисту авторських прав та стимулювання креативності творців в Україні.

У сфері авторського права в Україні існують кілька основних проблем, серед яких можна виділити: не завжди можливо ефективно захистити авторські права через складнощі у судовому процесі, тривалість розгляду справ та низьку вірогідність отримання задовільного рішення для правовласника. Існують прогалини та неоднозначності у законодавстві, які ускладнюють розуміння та застосування норм про авторське право. Наприклад, потреба уточнення норм про відшкодування за порушення авторських прав, особливості захисту в Інтернеті тощо [5, с. 27–38].

Відсутність чітких і відповідальних механізмів контролю за додержанням авторських прав, зокрема у сфері музичної індустрії, книготоргівлі, друкованих ЗМІ та інших галузях, призводить до широкого поширення порушень авторських прав. Важливо підвищувати рівень обізнаності громадян, особливо молоді, щодо правових аспектів авторського права та важливості його дотримання. Інтернет є важливим засобом поширення та доступу до творчості, але потребує вдосконалення механізмів захисту авторських прав через впровадження нових технологій та регулювання. Ці проблеми вимагають системного підходу та комплексних заходів для покращення ситуації в сфері авторського права в Україні.

Так, деякі європейські країни мають більш розвинену систему захисту авторських прав, яка може бути взірцем для України у вдосконаленні свого законодавства. Наприклад, такі країни, як Німеччина, Франція, Великобританія та інші, мають досить деталізоване та добре відоме законодавство з питань авторського права, яке враховує сучасні технології та потреби цифрової економіки [6, с. 60–71].

У цих країнах існують ефективні механізми захисту авторських прав, які включають в себе широкі можливості для правовласників захищати свої права через судові процедури, а також механізми ліцензування та контролю за використанням авторських прав. Також варто взяти до уваги досвід Європейського Союзу, який розробляє та впроваджує єдині стандарти авторського права для всіх країн-членів. Цей досвід може бути корисним для України у контексті гармонізації свого законодавства з європейськими нормами та стандартами. Загалом увага до досвіду кращих практик європейських країн може сприяти вдосконаленню системи захисту авторських прав в Україні та забезпеченню кращого захисту правовласників [7, с. 30–33].

Узагальнюючи, можна сказати, що правове регулювання авторського права в Україні має свої сильні та слабкі сторони. Водночас існує потенціал для вдосконалення шляхом запозичення досвіду європей-

ських країн. З одного боку, українське законодавство відповідає міжнародним стандартам, містить ряд основних принципів та механізмів захисту авторських прав. Проте існують проблеми, такі як недостатня ефективність правового захисту, недоліки у законодавстві та виконавчій практиці, що потребують уваги та вдосконалення.

Запозичення досвіду європейських країн може стати корисним напрямком для подальшого розвитку українського правового регулювання авторського права. Це може включати гармонізацію законодавства, зміцнення правового захисту, підвищення якості виконавчої практики, розвиток інфраструктури для захисту прав, а також стимулювання інновацій та креативності. Загалом впровадження найкращих практик з європейських країн може сприяти покращенню ефективності захисту авторських прав та стимулюванню креативності творців в Україні.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України № 435-IV від 16.01.2003 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
2. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Гладь Ю. О., Тарасенко Л. Л. Становлення та розвиток законодавства про промислову власність в Україні. *Форум права*. 2020. 62(3). С. 6–17.
4. Дорошенко О., Работягова Л. Новий інститут права інтелектуальної власності в Україні – незареєстрований промисловий зразок. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2020. № 4. С. 42–51.
5. Дорошенко О., Работягова Л. Деякі аспекти встановлення відповідності промислового зразка критеріям охороноздатності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 1. С. 27–38.
6. Капіца Ю. Незареєстрований промисловий зразок: особливості захисту прав в Європейському Союзі та проблеми тролінгу в Україні. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2020. № 5. С. 60–71.
7. Кириленко А. Законодавство ЄС у сфері промислових зразків: теоретично-практичний коментар. 2021. 91 с.
8. Штефан А. С. Удосконалення законодавства України про авторське право у контексті досвіду держав-членів ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 1. С. 5–15.

References

1. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy [The Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine] vid 16.01.2003 No 435-IV (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40, 356 [in Ukrainian]
2. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. No 254k/96-VR (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 3, 141 [in Ukrainian]
3. Hlado, Yu. O. & Tarasenko, L. L. (2020). Stanovlennia ta rozvytok zakonodavstva pro promyslovu vlasnist v Ukraini [Formation and development of legislation on industrial property in Ukraine]. *Forum Prava - Forum of Law*, 62(3), 6–17 [in Ukrainian]
4. Doroshenko, O. & Rabotiahova, L. (2020). Novyi instytut prava intelektualnoi vlasnosti v Ukraini – nezareiestrovanyi promyslovyi zrazok [New Institute of Intellectual Property Rights in Ukraine - Unregistered Industrial Design]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti - Theory and practice of intellectual property*, 4, 42-51 [in Ukrainian]
5. Doroshenko, O. & Rabotiahova, L. (2021). Deiaki aspekty vstanovlennia vidpovidnosti promyslovoho zrazka kryteriiam okhoronozdatnosti [Some aspects of establishing the compliance of an industrial design with the criteria of protectability]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti - Theory and practice of intellectual property*, 1, 27-38 [in Ukrainian]
6. Kapitsa, Yu. (2020). Nezareiestrovanyi promyslovyi zrazok: osoblyvosti zakhystu prav v Yevropeiskomu Soiuzi ta problemy trolinhu v Ukraini [Unregistered industrial design: peculiarities of protection of rights in the European Union and problems of trolling in Ukraine]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti - Theory and practice of intellectual property*, 5, 60-71 [in Ukrainian]
7. Kyrylenko, A. (2021). Zakonodavstvo YeS u sferi promyslovykh zrazkiv: teoretychno-praktychnyi komentar [EU legislation in the field of industrial designs: theoretical and practical commentary] [in Ukrainian]
8. Shtefan, A. S. (2022). Udoskonalennia zakonodavstva Ukrainy pro avtorske pravo u konteksti dosvidu derzhav-chleniv YeS [Improvement of Ukrainian copyright legislation in the context of the experience of EU Member States]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti - Theory and practice of intellectual property*, 1, 5-15 [in Ukrainian]